

ספר

וזה לשונו

אוצר ציונים ומראי מקומות

מסודר לפי ערכים וענינים

והוא ליקוט מדברי הראשונים והאחרונים ועד לדברי הפוסקים
'ככתבם וכלשונם'

בעניני

תערובות

ובסופו

מילואים

מאת

יעקב בלאמו"ר הג"ר יוסף מנחם שליט"א ליינר

עיה"ק ירושלים תובב"א

תשע"ד

תוכן הפרקים

ביטול ברוב

פרק א	מקור דין ביטול ברוב	א
פרק ב	ביטול ברוב ביבש ביבש	ה
פרק ג	שיעור ביטול חד בתרי	כא
פרק ד	ביטול ברוב בלח בלח	כז
פרק ה	ביטול ברוב להכשיר	לג
פרק ו	ביטול ברוב היתר בהיתר	מא
פרק ז	ביטול ברוב בהוכר האיסור	מז
פרק ח	ביטול ביבש במין בשאינו מינו	נז
פרק ט	מין במינו	סג
פרק י	מין במינו בשמא או בטעמא	סט

טעם כעיקר

פרק יא	טעם כעיקר	עו
פרק יב	מקור איסור טעם כעיקר	סג
פרק יג	שיעור טעם כעיקר - טעמו וממשו	ק
פרק יד	טעם כעיקר - נהפך לאיסור	קיה
פרק טו	קפילא	קכז
פרק טז	ביטול בששים	קלז
פרק יז	שיעור בששים	קמט

נ"ט בר נ"ט

פרק יח	נ"ט בר נ"ט דהתירא	קסה
פרק יט	נ"ט בר נ"ט דאיסורא	קעז

פרק ב	נ"ט בר נ"ט בבישול	קפג
פרק כא	נ"ט בר נ"ט לכתחילה	קצב
פרק כב	דבר חריף	קצט

נותן טעם לפגם

פרק כג	נותן טעם לפגם	ריז
פרק כד	נטל"פ ולבסוף נותן טעם לשבח	רלג
פרק כה	נטל"פ האסור	רלח
פרק כו	שרצים המאוסים	רמוד
פרק כז	נבילה שאינה ראויה לגר	רנה

קמא קמא בטיל

פרק כח	קמא קמא בטיל – חוזר וניעור	רס
פרק כט	קק"ב להלכה	רעו
פרק ל	קק"ב בקילוח אחד	רפו

חנ"נ

פרק לא	פתיחה – בשר בחלב	רצא
פרק לב	חנ"נ בב"ח ובשאר איסורים	שז
פרק לג	חנ"נ באיסורי משהו	שב
פרק לד	אפשר לסוחטו	שבט
פרק לה	אין הנאסר הולך אלא במקום שהאיסור הולך	שמ
פרק לו	אין הנאסר חמור מן האוסר	שמה
פרק לז	איסור דבוק	שנא
פרק לח	חתיכה שאינה נעשית נבילה	שנט
פרק לט	חנ"נ בלח בלח	שעא
פרק מ	חנ"נ במיזן במיזו	שעו

פרק מא	חנ"נ בכלים	שפב
פרק מב	ניעור	שפז
פרק מו	סלק	שצז

דברים החשובים שאינם בטלים בתערובות

פרק מד	דברים שאינם בטלים בתערובות	תה
פרק מה	בריה	תטו

דבר שיש לו מתירין

פרק מו	פתיחה	תכט
פרק מז	דשיל"מ באינו מינו	תמא
פרק מח	דשיל"מ הבטל	תמט
פרק מט	דשיל"מ בשימושים	תעט

ביטול איסור לכתחילה

פרק נ	ביטול איסור לכתחילה	תפד
-------	---------------------	-------	-----

פרק א מקור דין ביטול ברוב

א. מקורו
ב. ביאור הדמיון לדיינים

א. מקורו

[א] מקור הדין

אי' בגמ' (חולין צט, ב) גיד הנשה שנתבשל, וליבטול ברובא, בריה שאני.

[ב] מקורו מהתורה – רוב בדיינים

כ' רש"י (צח, ב. ביצה ג, ב ד"ה אפילו. גיטין נד, ב. ב"מ נג, א) דמדאורייתא חד בתרי בטיל דכתיב אחרי רבים להטות. וכן בתוס' (ע"ז סז, א) ובט"ז (יר"ד קט, א) ובש"ך (שם ו).

[ג] דם הפר ומדם השעיר

כ' בערוך השולחן (צח, כח) והטעם דמין במינו בטל ברוב מתבאר בגמ' (מנחות כב, א) דילפינן מעבודת יוה"כ, דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר ומערבן וזורק על המזבח, והדבר ידוע שדמו של פר מרובה מדם השעיר ועל"ז קראה התורה דם השעיר, ש"מ דדם הפר אינו מבטל דם השעיר, ולזה דריש ר"י מכאן דמין במינו אינו בטל, ורבנן ס"ל דהטעם הוא משום דכל העולין למזבח אין מבטלין זה את זה מפני קדושתה, והסבירו הטעם דאם נאמר דהטעם משום מין במינו דאינו בטל היתה לה להתורה להשמיענו בדבר שאינו עולה למזבח ומדכתבה בדבר שעולה למזבח ש"מ דאי לאו הכי גם מין במינו בטל ע"ש, ומשמע בגמ' דחכמים למדו ממקרא זה דמין במינו בטל, וכ"כ הסמ"ג לאוין (סוף מצוה קלח) וכ"כ הרשב"א בתורת הבית (ב"ד ש"א).

ועוד כ' בערוך השולחן שם (ס"ק לג) ולפ"ז נתבארו דברי רבותינו רש"י ותוס' והרא"ש דעיקר הלימוד הוא מאחרי רבים להטות, דהתורה בעצמה בדם הפר ודם השעיר גילתה לנו שכל מיני תערובות הם בכלל אחרי רבים להטות, זולת מה שמיעטה תורה כמו לרבנן עולין ולר"י מין במינו. וע"ע בבית שערים (או"ח ס"ס רד).

[ד] לר"מ דחייש למיעוטא

כ' המרדכי (תשלז) דר' מאיר מודה בביטול ברוב בכל דוכתא אע"ג דאיהו חייש למיעוט מדאורייתא, כדמוכח פ"ק דחולין דקאמר ולרבי מאיר דחייש למיעוטא הכי נמי דלא אכיל בישרא.

וכן בפמ"ג (פתיחה לתערובות ח"א ריש פ"א) כ' אף רבי מאיר דחייש למיעוטא מן התורה בחזקה או מדרבנן, עכ"פ מודה דיבש חד בתרי בטיל. והגרש"ש (ב"מ ז, ג) כ' ע"ד המרדכי, דס"ל דכל ענין ביטול ברוב הוא מחמת דין כל דפריש, ואם הוה אמרינן דגם ברובא דאיתא קמן ס"ל לחוש למיעוט מן התורה לא היה מהני לר"מ לעולם דין ביטול ברוב.

ב. ביאור הדמיון לדיינים

[ה] חילוק דיינים דהמיעוט כמי שאינו

כ' הפמ"ג (ריש הפתיחה להל' תערובות) ויל"ע דלא דמי לסנהדרין דשנים מזכים ואחד מחייב בטלה דעתו, משא"כ לאכול שלשתן יחד להרא"ש אוכל אחד איסור. וכן בשו"ת גינת ורדים (יר"ד כלל א ר"ס טו) הביא מהרב שבתאי נאווי, איך אנו רוצים ללמוד מהאי קרא דאחרי רבים דחד בתרי בטיל ושב האיסור להיתר, ובשלמא לאכול כל א' לבדה יש במשמע, שכמו שאין אנו חוששין לסברת המועטין ופוסקים הדין על פי המרובים, כן בחתיכה זו שיש בה ספק איסור אין אני חושש למעט האיסור ואני דן אותה אחר הרוב שהוא מותר, וכן בכל אחת, אבל לאכול כולם אדם א' ביחד שהוא אוכל האיסור בודאי היכי משמע להו מהאי קרא דשרי.

וכן בערוך השלחן (צה, כט) כ' אין הד' מובן כלל, דמה ענין לתערובת, דבסנהדרין פשיטא דהמיעוט בטלתה התורה כאלו אינם, שהאמת עם הרבים, אבל הכא בע"כ ישנם לשניהם בעולם. וכן בשער"י (ש"ג רפ"ד) ובט"ז (תרלב, ג). ובעילוי ממייצייט (סח ד"ה ועיין בשיטה) כ' ע"ד העה"ש, אם נילף מאחרי רבים להטות הרי המובן הוא דכיון דאיתא רובא ממין היתר ומיעוט ממין איסור צריך להטות אחרי רבים דהמיעוט נעשה כמו הרוב, אבל על זה דאם הרוב היה ממין אחד והמיעוט ממין איסור ע"ז ליתא דין התורה הנאמר, דכיון דעל הרוב ליתא שם איסור גם מהמיעוט נסתלק שם איסור דזה אינו משמע מאחרי רבים להטות, שמובן אחרי רבים להטות הוא שהמיעוט נוטה אחרי הרוב ונעשה כמו הרוב וכיון שנעשה כמו הרוב ממילא נסתלק שם המיעוט, וכן המובן בדיינים שאנו אומרים שהמיעוט נוטה ונעשה כמו הרוב. וע"ע בחת"ס (או"ח קעח).

וכן הגר"ח (רכט) כ' בתערובות לח בלח דבטיל ברובא אע"ג דאינו ספק כלל דפשיטא לן דלא נחתכו מיעוט סימנים, וכן פשיטא לן דאיכא הכא מיעוט איסור, ולכאורה תמוה היכן מצינו מקור לרוב כזה.

ובשו"ת שאילת יעבץ (ח"א קנו ד"ה ואעתיק) כ' א"א לילך כאן אחר רוב דעות, אלא מטעם שהתורה גזרה שדעת היחיד במקום הרבים כאלו איננה, ולא בתורת ביטול כדרך ביטול האיסורין, שאי אפשר לה להתבטל, שהביטול עושה הדבר לעצם אחר, ואת שישנו אינו כאילו נתהפך מהותו, ולכן התיירו הפוסקים בביטול יבש ביבש לאכול כל התערובת, ואין צריך להשליך ממנו כשיעור האיסור שבו, שהאיסור חוזר ונעשה היתר מחמת הביטול, אחר שאין האיסור ניכר עוד, וזה אינו שייך בדעת היחיד שאינה מקבלת ביטול זה. כאילו תאמר שהתורה עשתה שכל הסנהדרין הסכימו לדעת אחת, כי איך אפשר זה שתקבל דעת היחיד החילוף בעצמה כל זמן שהיא ניכרת. אבל אמרה תורה שאין אנו

צריכין לדעת כולן, אלא דעת רובן תספיק. ולא נחוש לדעת יחידית אע"פ שידוע היא לנו אין לנו לילך אלא אחר דעת המרובין. וע"ע **בבית שערים** (או"ח קסד ד"ה יקרתו).

[ז] **בדיינים האמת כהרוב**

כ' בספר **הבתים** (ספר המצוה קסח, הובא בקש"ק סנהדרין לו, א) אחרי רבים להטות, ע"כ מצוה זו מבוארת בעצמה שמה שיסכים בו הרוב יראה אמתי בדברים שאין בהם מופת, שהסכמת הרוב אמתי יותר מהסכמת היחיד. ועל פסוק זה סמכו רבותינו בעניני אסורי התורה במין שבטל מן התורה ברוב, כי הרוב יבטל המועט אחר שהוא מינו.

[ז] **ברוב בדיינים בעי' פסק של כולם**

כ' **בשערי** (ש"ג פ"ד בסוף) כשהדיינים מחולקים צריך בזה ביטול כח אמירת המזכים גם במציאות האמת, דאל"כ לא יועיל לנו בזה להתנהג כדעת המרובים, כיון דצריך לנו לחלות הדין גמר דין של הדיינים, ובגמר דינם איכא דין הסותר זה את זה, ולזה צריך ענין ביטול ברוב, שיתבטל במציאות פסק דין ויחול הדין ע"י פסק דין של המרובים לבד, או שיתהפך המיעוט להיות כהמרובים ויוגמר הדין ע"י כולם, ומזה קבלו חז"ל בכל תערובות תבטל המיעוט במציאות ויתהפך מאיסור להיתר.

ובגרש"ר (ו, ח) כ' ע"ד השער", וצריך לבאר בדבריו דודאי הדיין האחד שאומר חייב לא חשבינן כאילו אומר זכאי, דזה אינה סברא, וגם דהרי הדיעה אינה בתערובת כלל, אלא הביטול הוא לענין השם ב"ד, דכיון דבעינן שהב"ד יפסוק ובי"ד הוא גוף אחד המורכב מג' חלקים שפוסק, וכשיש בגוף זה ב' דיעות לחיוב ודעה אחת לזכות הוה גדר תערובת, כיון שהוא בגוף אחד, וממילא כשדנים על גוף זה אם הוא פוסק לחיוב או לזכות אמרינן דפסק לחיוב, ומה שמעורב כאן דעה נגדית ה"ז בטל ברוב.

[ח] **אחרי רבים לא נאמר רק על דיינים**

כ' **באמרי בינה** (בב"ח ותערובות ט ד"ה אולם מדברי) אלא ודאי דקרא דכתב אחרי רבים להטות לא קאי דוקא על סנהדרין בלבד, וכמו שכתב רש"י (יב) א"נ אחרי רבים להטות משמע בין רובא דאיתי' קמן בין רובא דליתא קמן, דמ"ש האי מהאי עכ"ל, וכיון דילפינן רובא דליתא קמן ג"כ מאחרי רבים להטות כמו כן ילפינן ביטול ברוב, והדברים מוכרחים ג"כ, דהא אף מב"מ לא נוכל למילף מסנהדרין, דשם דעתו של המיעוט בטילה וא"ב ממש. וכן בשו"ת **יהודה יעלה** (יו"ד מב ד"ה הנה).

[ט] **ילפי' דהמיעוט לא יכול להשפיע על הרוב**

כ' בשו"ת **בית שערים** (או"ח קסג ד"ה ומ"ש דאפי') דסברת חכ"ל היה מאחרי רבים להטות דהמיעוט צריך להיות נגרר אחר הרוב ולא הרוב אחר המיעוט, וכיון שאם אתה אוסר לאכול המיעוט ממילא יהיה הרוב נגרר אחריו ולא תוכל לאכול הרוב, לכן אמרינן להיפך אחרי רבים להטות שמותר לאכול הרוב וממילא נגרר אחריו המיעוט שאוכל גם המיעוט כיון שא"א לאכול הרוב בלא המיעוט.

וע"ע ביטול ברוב ביבש ביבש – טעמו [יא].

[1] בדיונים יתכן שהאמת כהמיעוט

כ' הדברי מלכיאל (ח"ה ר"ס נא ד"ה ע"ד) על"ד הפמ"ג, לדעתי לק"מ דמה הוכחה היא זו שההלכה האמתית היא כדעת הרוב. ובפרט דהא קי"ל ביבמות (יד) אם המיעוט יותר גדולים בתורה בכ"ז אזלינן בתר רובא, וגם דהא כל אחד מהמיעוט ברור לו בלבו שהלכה כמותו ובכ"ז מחוייב לעשות כדעת הרוב. וגם דהא אף אם מחולקים בהלכה מפי השמועה הוי ג"כ הלכה כרבים אף שהיחיד שמע מפי המרובים, ובכה"ג לא שייך לומר שהרוב מוכיח שהלכה כן. ועכצ"ל דאזלינן בתר הרוב אף שאפשר שטעו בדבריהם, וא"כ כשמבטלין איסור ברוב קיל טפי דהכא יש עכ"פ בודאי רוב היתר, וגבי סנהדרין אפשר שעושים לגמרי שלא כהלכה ובכ"ז אזלינן בתר רובא. וע"ע להלן – בניכר האיסור [עט].